

GEOFF DYER

„Kniha,
nad kterou
budete
říčet smíchy.“

– *Daily Telegraph*

jóga pro ty,
kterým může být
ukradená

GEOFF DYER

jóga pro ty,
kterým může být
ukladena

GEOFF DYER

jóga pro ty,
kterým může být
ukradená

Nakladatelství Paseka

PŘELOŽIL DAVID PETRŮ

YOGA FOR PEOPLE WHO CAN'T BE BOTHERED TO DO IT

Copyright © Geoff Dyer, 2003

Translation © David Petrů, 2016

ISBN 978-80-7432-794-0 (Epub)

ISBN 978-80-7432-796-4 (Mobi)

ISBN 978-80-7432-795-7 (PDF)

Rebecca

Všechno je jedinečné, nic se během života nestane víckrát než jednou. Tělesné potěšení, které vám jistá žena v jistý okamžik poskytla, lahodný pokrm, který jste jistého dne okusili – nic z toho už znovu nezažijete. Nic se neopakuje a nic nemá sobě rovna.

– BRATŘI GONCOURTOVÉ

... a toto měsíční světlo mezi stromy a také tento okamžik a já sám.

– NIETZSCHE

Už několik let hloubám o smyslu dvou Audenových veršů – respektive hloubám o smyslu spousty Audenových veršů, ale ty, které mám teď na mysli, pocházejí z básně „Detektivka“ (1936), v níž se objevuje

domov, ten středobod, kde se stávají ty tři nebo čtyři věci,
které se člověku stávají.

Dělá mi potíže se s touhle představou domova ztotožnit, protože nedokážu z veškerých věcí, které se mi kdy staly, vybrat ty zásadní „tři nebo čtyři“ – přinejmenším zatím ne. Možná se nakonec ukáže, že má Auden pravdu, ale prozatím mám pocit, že se mi stala spousta věcí a že se staly na spoustě různých míst. Naproti tomu „doma“ se toho stalo asi nejméně. V posledním zhruba desetiletí je pro mě sám pojem „domov“ vlastně okrajový a následkem toho také do značné míry nejasný. Anebo možná, stejně jako Steinbeck, „mám domovy všude“ a mnohé z nich „jsem zatím neviděl. Nejspíš proto nemám nikde stání. Ještě jsem neviděl všechny své domovy.“

Audenova báseň začíná otázkou: „Kdo je kdy zcela bez své krajiny...?“ V polovině první sloky se táže: „Kdo nedokáže nakreslit mapu svého života?“ Já tedy opravdu ne (aspoň zatím). Tato kniha je útržkovitou a zcela jistě nespolehlivou mapou některých krajin, z nichž sestává určité období mého života. Je o místech, kde se něco stalo nebo naopak nestalo, o místech, na která mě odnesl osud, a o věcech, které jsem si já odnesl z nich, o místech, která jsem toužil navštívit, i o místech, jimiž jsem jen projížděl nebo na nich skončil náhodou. V jistém smyslu jsou všechna místem jediným – jedinou krajinou –, protože člověk,

kterému se to všechno přihodilo, je stále týž a on sám je pro změnu souhrnem všeho, co se na těchto a dalších místech přihodilo či nepřihodilo. Všechno, co v této knize najdete, se skutečně stalo, i když něco z toho, co se stalo, se stalo jen v mojí hlavě; a stejně tak platí, že to, co se ve skutečnosti nestalo, se nestalo ani tam.

HORIZONTÁLNÍ DRIFT

V roce 1991 jsem žil nějakou dobu v New Orleansu, v bytě na Esplanade, kousek od Francouzské čtvrti, kde je čas od času zavražděn nějaký britský turista, protože odmítne vydat kameru fetišákům, kteří žijí a kradou v okolí. Sám jsem problémy nikdy neměl – ale nikdy jsem také nevlastnil kameru –, přestože jsem coural všude možné ve všemožné denní i noční hodiny.

Do New Orleansu jsem se rozhodl přesunout poté, co jsem tudy projížděl s přítelkyní na cestě z New Yorku do Los Angeles. Doručovali jsme tehdy auto, a ačkoli obyčejně máte povoleno ujet jen o pár set kilometrů víc, než je to přímou čarou z jednoho konce kontinentu na druhý, u našeho auta si nikdo nezapsal původní stav počítadla, takže jsme to vzali cikcak přes celé Státy, překročili běžnou vzdálenost o několik tisíc kilometrů a do cíle dorazili utahaní jako koně. Následkem takhle nabitého itineráře jsme v New Orleansu strávili jen jednu noc, ale připadalo mi to – tedy Francouzská čtvrť, ne město jako takové – jako to nejdokonalejší místo na světě a slíbil jsem si, že až budu mít příště delší volno, tak se tam vrátím. Takové sliby jsem si dával každou chvíli a nikdy je nedodržel, ale v tomto případě jsem se rok po oné první návštěvě do New Orleansu vrátil, abych tam strávil tři měsíce.

Prvních pár nocí jsem spal v Rue Royal Inn a hledal si byt k pronájmu. Doufal jsem, že se mi podaří najít něco přímo v centru Francouzské čtvrti, ideálně s balkonem, houpacími křesly a zvonkohrou a s výhledem na další byty s houpacími křesly a balkonem, ale skončil jsem na nebezpečné periferii čtvrti, v bytě s maličkým balkónkem, pod nímž se nacházela prázdná parcela překypující v době mých nočních návratů neurčitými hrozbami.

V New Orleansu jsem neznal nikoho kromě Jamese a Iana, dvou padesátiletých homosexuálů, přátel jedné známé z Londýna.

Byli ohromně pohostinní, ale protože byli výrazně starší než já, oba měli AIDS a navíc dávali přednost poklidnému životu, poměrně rychle jsem si navykl trávit celé dny v osamění, většinou prací. Kdykoli se ve filmu chlap přistěhuje do nového města – i když má za sebou léta v base za vraždu manželky –, zakrátko se ve frontě u pokladny v místní samoobsluze nebo v jídelně, kam si zajde na první snídani, seznámí s nějakou ženou. Já mezi třicítkou a čtyřicítkou strávil spoustu času tím, že jsem se stěhoval do nových měst, do měst, kde jsem nikoho neznal, a nikdy jsem se v samoobsluze s nikým neseznámil, ani v Croissant d'Or, kam jsem zašel na snídani první ráno v New Orleansu. Přestože jsem v této příhodně nazvané kavárně nenavázal vztah se žádnou servírkou, začal jsem tam snídat pravidelně, protože měli ty nejlepší mandlové croissanty, jaké jsem do té doby (i od té doby) ochutnal. Někdy pršelo několik dní v kuse, ty nejprudší lijáky, jaké jsem do té doby viděl (od té doby jsem viděl prudší), ale ať pršelo jak chtělo, snídani v Croissant d'Or jsem nikdy nevynechal, jednak kvůli vynikajícím croissantům a kávě, ale hlavně proto, že se ranní posezení v kavárně stalo pevnou součástí mého denního rytmu.

Večer jsem chodil naproti přes ulici do baru zvaného Port of Call, kde jsem se, neúspěšně, pokoušel zapříst hovor s barmankou a zároveň sledoval zpravodajství CNN z války v Perském zálivu. V den prvních leteckých útoků na Bagdád to v baru vřelo vzrušením i neblahými předtuchami. Na Esplanade, kudy jsem denně chodil do kavárny, byly kolem mnoha stromů uvázané žluté stuhy na znamení, že do války odešel někdo blízký. Také v kavárně jsem si nad mandlovým croissantem s oblibou četl nejnovější reportáže, ať už v *New York Times*, nebo v místním plátku, jehož jméno – *Louisiana* cosi – jsem už zapomněl. Po snídani jsem šel domů, co nejdéle pracoval a pak se vydal na procházku po čtvrti, jakoby veden cinkáním zvonkoher, které visely téměř na každém domě. Byl leden, ale příjemné počasí, a často jsem se usadil u Mississippi a četl si o New Orleansu a jeho dějinách. Protože se město nachází u ústí řeky, jeho základy stojí v bahně a bu-

dovy do něj každý rok zapadají o něco hlouběji. Mnohé domy ve Francouzské čtvrti byly tedy nejen pokroucené vlivem horka a prohnílé od dešťů a vlhkého vzduchu, ale navíc se následkem zmíněného trvalého klesání ztlačily nakláněly. Toto odchylování od vertikální polohy doplňoval i jistý horizontální drift. Mississippi odplavuje na jih takové množství různého materiálu, že se neustále zanáší a mění směr, následkem čehož se pohybuje i město. Každý rok se ulice ve vztahu k řece o kousek posunou, geografie města se neustále nenápadně proměňuje. Například Decatur Street, kde bydleli James s Ianem, se oproti poloze zaznamenané na mapách z devatenáctého století pootočila o několik stupňů.

Když jsem jednou odpoledne seděl u Mississippi, na kolejích za mými zády se rozeznělo dunění velmi pomalu jedoucího nákladního vlaku. Vždycky jsem toužil na nějaký nákladní vlak naskočit, a tak jsem vstal a začal k tomu sbírat odvalu. Vzhledem k délce vlaku a jeho rychlosti jsem měl spoustu času – až moc – nechat si to pořádně projít hlavou, a nakonec převážily obavy, že se dostanu do problémů nebo si něco udělám, takže jsem jen pět minut sledoval, jak vagony rachotí kolem, až mě minul i ten poslední a vlak mi ujel. Zatímco jsem se díval, jak mizí v zatáčce, naplnila mně melancholická lítost, tak, jako když na ulici potkáte neznámou ženu, vaše pohledy se na okamžik setkají, ale vy se ji nepokusíte oslovit, a pak je pryč a vy celý zbytek dne přemýšlíte o tom, že kdybyste ji byli oslovili, možná by se jí to nedotklo, ale potěšilo ji to, a že byste se do sebe třeba i zamilovali. Přemítáte, jak se asi jmenovala. Možná Angela. Místo toho, abych naskočil na vlak, jsem se vrátil do bytu na Esplanade a nechal hlavního hrdinu románu, který jsem právě psal, ať to udělá za mě.

Když je člověk osamělý, může se psaním zabavit. A je to i určitý způsob kompenzace, způsob, jak si vynahradiť – nikoli čistě jen vymyslet – věci, které se tak docela nestaly.

Uplynulo několik nevýrazných týdnů, oteplilo se, vzrostla vlhkost vzduchu a přiblížily se oslavy Mardi Gras. Jednou z podmínek

mého podnájmu bylo, že je přečkám někde jinde, protože v době jejich konání se dal na pronájem bytu vydělat čtyř- až pětinasobek běžné týdenní sazby. Naštěstí se James s Ianem chystali pryč a nechali mě u sebe na Decatur Street, která už se dnes nenachází tak blízko u řeky jako kdysi. Karneval se mi zpočátku líbil. Bavilo mě chytat věci – plastové kelímky, korálky a další cetky, v podstatě samé krámy – rozhazované z alegorických vozů, které se ploužily ucpanými ulicemi. Bylo to něco mezi basketbalem a lapáním potravinových balíčků, které házejí vojáci do mačkajícího se davu uprchlíků. Protože jsem vysoký, dosáhnou výš než většina lidí, ačkoli v Louisianě jsou někteří chlapi, převážně černoši, hodně urostlí; běloši jsou většinou menší a málokterý vyskočí tak vysoko jako já. Jednou večer jsem se ocitl v davu, který se jako stádo buvolů tlačil po Rampart Street, a skákal jsem po kelímcích a korálcích, když vtom se ozvaly výstřely. Všichni rázem začali ječet a dali se v panice na útěk. Bůhvíproč – nikdy dřív se mi to nestalo – mi vypovědělo službu koleno a já se zhroutil na člověka před sebou, a kdybych se ho byl nechytíl, nejspíš bych skončil na zemi. To vyvolalo další krátkou vlnu paniky, ale pak všichni přestali utíkat a všude bylo slyšet policejní sirény a pomalu se vracel běžný karnevalový řev.

Oslavy postupem času ztrácely na zábavnosti, skoro mě začínaly nudit. Francouzská čtvrť byla plná vysokoškoláků, plechovek od budweiseru a rozlámaných plastových kelímků, ulice páchly starým pivem a čerstvými zvratky. Na druhou stranu různá mládežnická sdružení pořádala extravagantní taneční zábavy. Ian mi na jednu takovou párty sehnal lístek a já se tam seznámil s Angelou, mladou černoškou, která na právech studovala, jak snadno zbohatnout. Následující den dorazila do Jamesova a Ianova bytu v čerstvě vypraných leviskách a červené blůze. Vlasy měla vzadu stažené stuhou, také červenou. Stáli jsme bok po boku na balkoně a popíjeli bílé víno ze skleniček tak křehkých, že se je člověk skoro bál držet. Naše ruce položené na zábradlí balkonu byly jen pár centimetrů od sebe. Pomalu jsem posouval dlaň, až se té-

měř dotýkala té její, a pak se jí skutečně dotkla a Angela se neodtáhla, tak jsem ji pohládl.

Sice dál hleděla na ulici, ale podotkla, že je jí to příjemné. Potom jsme se políbili a drželi si při tom ty křehké sklenky navzájem za zády. A protože jsme si po tom polibku nebyli jistí, jak pokračovat, políbili jsme se ještě jednou.

Krátce po karnevalu, když se Francouzská čtvrť vrátila ke své tradičně tiché, vylidněné podobě, se do vedlejšího bytu nastěhoval Donelly, chlapík zhruba mé výšky a v mých letech. Měl delší vlasy a oblékal se méně formálně – tričko, tenisky – než v té době já. Párkrát jsme se potkali na schodech, porovnali své byty – byly skoro stejné –, zašli spolu na burger do Port of Call a sprátelili se. Přibližně před čtyřmi lety – údajně na apríla 1987 – se Donelly dozvěděl, že má rakovinu kůže. Lékaři mu dávali jen třicetiprocentní šanci na přežití, ale absolvoval celou řadu operací a přečkal je natolik plný života, že se, pět měsíců předtím, než jsme se seznámili, pokusil spáchat sebevraždu. Od té doby byl zavřený v psychiatrické léčebně v Los Angeles a teď „podstupoval“ další léčbu rakoviny v Tulane (v jeho životopise hrály nemocnice podobnou roli jako v mém univerzitě).

Protože pocházel z Kalifornie, hrál dobře tenis a často jsme si odpoledne šli na hodinku zapinkat (v počítání bodů neviděl smysl). Hrál mnohem líp než já, ale jelikož mě bavilo hnát se za každým míčkem a byl jsem posedlý touhou zvítězit (přestože jsme nehráli na body), byly síly naprosto vyrovnané. Když si po prvním zápase sundal propocené tričko, zděsil jsem se při pohledu na jeho záda a hrudník: masa zjizvené a zohavené kůže. Večer jsme se obvykle zhučili nebo vyrazili do baru, většinou do Port of Call, někdy jinam. Vždycky se s potěšením rozpovídal o „rakovině a těch sračkách“, kterými si prošel. Když tehdy dostal výsledky s potvrzením diagnózy, bydlel u rodičů.

„Byl jsem zrovna v koupelně a holil se. Máma otevřela obálku, vešla za mnou a objala mě. Říkám: ‚Mami, necháš mě laskavě oholit?‘“

„Tebe to vůbec nerozhodilo?“

„Posralo mi to život, ale že by mě to rozhodilo, to ne. Všichni pořád mleli o tom, že musím ‚podstoupit‘ operaci, ‚podstoupit‘ chemoterapii. To mi fakt lezlo na nervy. Já to tak nikdy nebral. Prostě žiju svůj život. ‚Nepodstupuju‘ ho.“

Když mi tohle povídal, seděli jsme u mě na balkoně a sledovali, jak si na té prázdné parcele hrají děti. Kvapem se stmívalo.

„Tak proč ses chtěl zabít?“ zeptal jsem se.

„Neměl jsem depku, o to nešlo. Ani jsem nijak zvlášť netoužil zemřít. Jenom už jsem nechtěl dál žít.“ Vyprávěl mi, že byl celý večer na koksu. Potom si sedl do auta, otevřel si pivo, pustil si muziku, vlastně byl docela šťastný, a hadice natažená od výfuku zatím plnila auto oxidem uhelnatým.

Mezitím se setmělo, ale bylo pořád teplo. Hrající si děti už jsme neviděli, ale dál jsme je slyšeli.

„Jak na to reagovali tvoji přátelé?“ zajímal jsem se.

„Nejspíš si říkali: To je celý Donelly.“

Lékaři v psychiatrické léčebně tím nebyli o nic méně konsternovaní než já. Setkali se s mnoha pokusy o sebevraždu, ale na takovýhle případ zatím nenarazili. Když hledali možné vysvětlení, zeptali se ho, jestli „náhodou není alkoholik“.

„To teda sakra doufám, že jsem,“ odpověděl. „Po tom, co jsem do toho vrazil peněz, úsilí a času.“

Všechno mu bylo ukradené. Na ničem mu nezáleželo, a přitom měl, přinejmenším v té době, ideální vlastnosti pro přátelství. Byl ohleduplný, štědrý (nepracoval, ale pořád měl spoustu peněz), nikdy se nevnucoval, ale kdykoli jsem navrhl, abychom zašli na drink nebo na jídlo, vždycky byl pro. Když jsem u něj zaklepal na dveře, vždycky ležel na posteli a popíjel pivo nebo koukal na televizi. Nikdy nic nečetl – dokonce ani noviny – a nikdy se nenudil. Veškerý čas trávil tím, že byl sám sebou, Američanem, Donellym.

O víkendu, když Donellyho přijeli navštívit příbuzní, jsme s Angelou vyrazili jejím autem na výlet do Mississippi. Předtím

byla nějakou dobu pryč, u přátel na východním pobřeží, a několik týdnů jsme se neviděli. Navíc, přestože jsme se často muchlovali, jsme se spolu zatím nevyspali. Doufal jsem, že k tomu během téhle naší „jízdy svobody“ dojde. Když jsem – v souvislosti s tím, že já byl běloch a ona černoška – mluvil o „jždě svobody“, Angela nechápala, co tím myslím. Bylo to před deseti lety; tehdy mě neustále překvapovalo, kolik toho lidé nevědí. To se díky cestování změnilo: díky cestování totiž zjistíte, že spousta lidí na světě, včetně těch vzdělaných, skoro nic neví, a že na tom ve skutečnosti moc nesejde.

Jeli jsme přes placku Louisiany, kolem scenerií jako z fotek Walkera Evanse, se spoustou chudých domků, které byly za hranicí Mississippi ještě o něco chudší. Když jsme jeli pomalu, lidé se přestávali věnovat tomu, čemu se právě věnovali – i v případě, že se nevěnovali ničemu –, a koukali na nás. Nebe bylo plné těžkých, nacucaných mraků. Tak trochu jsem doufal, že nás někdo z rasových důvodů napadne, že nám nějaký vidlák v kšiltovce hodí kámen na přední sklo, ale všichni, s kým jsme se setkali – tedy povětšinou obsluha na benzinkách –, působili natolik utahaně a zdvořile, že si nejspíš nevšimli ničeho kromě modelu našeho auta.

V Jacksonu jsme se ubytovali v motelu a najedli se v laciné restauraci s neony ve výloze, kde servírovali ohromné porce domácí kuchyně. Po večeri jsme se vrátili do motelu. Zapomněl jsem s sebou vzít kondomy, které jsem koupil v New Orleansu, ale tou dobou už bylo zjevné, že nám na tom stejně nesejde, nebo každopádně nijak moc.

„Jestli máš AIDS, tak tě zabiju,“ podotkla Angela, když mě naváděla do sebe. „A nesmíš se ve mně udělat.“

Když jsme se pomílovali – pochopitelně jsem se jí udělal na břicho –, leželi jsme v mississippském šeru, po stropě se míhala světla aut a z vedlejšího pokoje hrála televize.

„Spal jsi už někdy s černoškou?“

„Jo.“

„S kolika?“ Zdálo se, že se jí ulevilo.

„Se dvěma. A víš, co je zvláštní?“

„Co?“

„Obě se mě ptaly, jestli jsem už někdy spal s černoškou.“

V krámku s alkoholem jsme si koupili pivo a zbytek večera jsme seděli v pokoji a popíjeli, jako bychom přepadli benzinku a byli na útěku.

Po návratu do New Orleansu jsem začal podnikat výlety i s Donellym: do močálů – z těch tisíciletých kusů dřeva, které pluly po hladině, se vyklubali aligátoři – nebo jsme jen tak jezdili po městě a poslouchali v autě rock. Jednou večer jsme jeli po Filmore Avenue, kousek východně od City Parku. Mrholilo. Stěrače na předním skle rozmazávaly šmouhy červené. Ze zelených kaluží svítily neony. Na semaforech před námi čekalo auto a my do něj najeli. Sice nijak velkou rychlostí, ale ozvala se hlasitá kovová rána a cinkot skla. Z auta vystoupili dva chlapi, černoši, a zamířili k nám. Donelly měl ruku na palubní desce a otevřel přihrádku. Chlapi si prohlédli svoje otřískané kombi. Žádné škody na něm nenašli, nebo přinejmenším žádné čerstvé škody, a nezdálo se, že by si s tím chtěli kdovíjak dělat hlavu. Donelly zavřel přihrádku a stáhl okno. Jeden z chlapů přišel blíž, aby si s ním promluvil. Když z našeho auta ucítil trávu, rozesmál se a Donelly mu podal joint, který právě kouřil. Pak se ti dva černoši vrátili do vlastního auta a my dva běloši jsme si jeli dál po svých. Musím říct, že jsem měl chvíli pěkně nahnáno. V Americe člověk vnímá rasové rozdíly úplně jinak než v Británii. Ocitne se v černošské čtvrti, a hned mu bleskne hlavou: Sakra, jsem v černošské čtvrti, radši bych měl vypadnout. Donelly přiznal, že když vystoupili z auta, taky v něm byla malá dušička.

„Proto s sebou vozím tohle,“ prohlásil, otevřel přihrádku a sáhl dovnitř. Podal mi pistoli. Do té doby jsem pistoli nikdy nedržel. Byla malá, těžká, černá a vypadala nebezpečně. Vrátil jsem ji Donellymu, který ji zavřel zpátky do přihrádky.

„Problém je v tom, že v ní mám jenom dvě kulky. Co bych si počal, kdyby na mě šli tři hajzlové najednou?“

Nevěděl jsem, co na to říct. Pocházím z Anglie, takže se zbraněmi nemám moc zkušeností.

„Dvě kulky,“ zopakoval Donelly a potřásl nad tím hlavou.

„Asi by sis jich měl pár dokoupit,“ navrhl jsem.

„To máš recht. Potřebuju si koupit víc kulek.“

„Dvě kulky...“

„Ty vole, dvě kulky jsou jako nic.“

„K čemu je pistole jen se dvěma kulkama?“ Začínal jsem do těch řečí o zbraních pronikat a vážně mě to bavilo.

„Potřebuju šest kulek,“ prohlásil Donelly.

„Přesně, jako do šestiraňáků.“

„V podstatě mi čtyři kulky chybějí.“

„Využíváš tu bouchačku jen na třiatřicet procent maximální kapacity.“

„Šest minus čtyři rovná se dva.“

„Máš čtyři kulky deficit.“

„Chlap se dvěma kulkama v bouchačce je normální posránek.“

„Nechtěl jsem to říkat, aby ses náhodou neurazil.“

„I když jsi to neřekl, stejně jsem věděl, co si myslíš.“

„Já být tebou, tak zítra vyrazím do krámu se střelivem. Hned ráno.“

„A víš, co udělám, až tam budu?“

„Koupíš čtyři kulky.“

„Možná rovnou šest.“

„Super nápad.“

„Takže budu mít dvě do zásoby.“

„Dvě do zásoby, naprosto přesně.“

Zaparkovali jsme před naším domem a svižně – déšť mezitím zesílil – se vydali do Port of Call. Válka v Perském zálivu skončila a v podniku bylo živěji než dřív. Usadili jsme se na baru. Donelly se před časem vyspal s barmankou – s tou, se kterou jsem se neúspěšně snažil zapříst hovor – a ona nám teď točila pivo na účet podniku. Měl jsem hlad, tak jsem si objednal hamburger; Donelly

už byl po večeři, ale dostal na něj taky chuť. Do té chvíle jsme byli jen zhulení, teď v kombinaci s pitím jsme začínali být úplně mimo. Vyprávěl mi zážitky z armády. Sloužil v Berlíně, kde společně se svým kámošem pravidelně prodávali Sovětům tajné informace. Následkem toho se tak topili v penězích, že je nutně potřebovali nějak utrácet. Zaletěli si třeba na víkend do Paříže a dali tisíc babek za noc s krásnými francouzskými kurvami. Navíc si začal pěstovat závislost na koks, která se mu následně v L. A. vymkla z ruky.

„Neměl jsi kvůli tomu výčitky?“

„Kvůli čemu? Že jsem ty prachy rozházel za koks a kurvy?“

„Ne. Kvůli tomu, že jsi prodával informace MI5... teda KGB.“

„Bral jsem to jako snadno vydělaný peníze.“

„Mně to přijde jako vlastizrada.“

„To taky byla, kamaráde.“

Podobné historky mi Donelly vykládal každou chvíli, historky o tom, jak je nedůvěryhodný – až zrádný –, ale mě ani na okamžik nenapadlo mu nedůvěřovat, pochybovat o pravdivosti toho, co mi povídá. A nejen to: svým způsobem mi připadal jako jeden z nejdůvěryhodnějších lidí, jaké jsem kdy potkal, jako člověk, je- muž bych bez sebemenších obav z podrazu mohl cokoli svěřit – pokud bych něco ke svěření měl. Což nejspíš znamená, že se z nás stali opravdoví přátelé. Vzhledem ke svému způsobu života, v mnoha různých městech, v různých zemích, jsem byl zvyklý získávat nové přátele i ve věku, kdy spousta lidí žije už jen z té ztenčující se zásoby nastrované za studií, kdy jim bylo devatenáct nebo dvacet. Právě tohle byla jedna z věcí, díky nimž jsem byl při onom způsobu života tak šťastný, a možná tenhle příběh – tenhle ne-příběh – vyprávím v podstatě jen proto, abych zaznamenal prostou skutečnost, že se ze mě a z Donellyho v New Orleansu, ve městě, kde ani jeden z nás prakticky nikoho neznal, stali přátelé.

„Pořád nemůžu pustit z hlavy ty kulky,“ podotkl, když jsme dojedli burgery a objednali si další pivo.

„Já to věděl,“ přikývl jsem. „Viděl jsem to na tobě.“

„Mohl bych jich koupit deset: čtyři a šest.“

„Dvě sady po šesti.“

„Ale tolik jich nepotřebuju.“

„Tak zůstaň u šesti. Kup jich šest.“

„Dvě plus čtyři.“

„Rovná se šest.“

„A dvě ti zůstanou.“

„Bingo!“

Můj pobyt v New Orleansu se chýlil ke konci. Potřeboval jsem dorazit do Santa Cruz, kde jsem si se známým, který se chystal na několik měsíců na cesty, domluvil, že mi na tu dobu přenechá byt. Zrovna když jsem tu konečně začal trochu žít, měl jsem odjet. Jako obvykle se vidina nadcházejícího odjezdu projevovala neodolitelným nutkáním nakupovat. V té době jsem nenosil sandály, ale na Donellyho naléhání jsem si koupil tevasky, které mi padly jako ulité – padly mi ne jako dva sandály, ale jako dvě ponožky. Taky jsem si v optice koupil sluneční brýle, díky nimž celý svět prostoupil průzračný, narůžovělý jas, jaký jsem do té doby neviděl.

Donelly taky uvažoval, že se vydá na západ, ale ne tak daleko jako já. Tvrdil, že kdyby znovu skončil v L. A., najisto by se zabil. Uvažoval o Las Vegas, což bylo „na západ od New Orleansu, ale blíž než L. A.“

„Jistě,“ přisvědčil jsem. „Přesně tak.“ Měl tam, ve Vegas, nějaké přátele. Občas jsme mluvili o tom, že bychom společně napsali knihu o jeho životě. Ta „špionážní omáčka“ by knize dodala potřebný komerční potenciál, já ji však vnímal spíš jako určité podobenství, byť bez jakéhokoli poselství či ponaučení, podobenství, z něhož by si člověk nemohl nic odnést a na jehož základě by nemohl dospět k žádným závěrům. Měl jsem chuť se do toho pustit a on taky.

S Angelou jsme se spolu po návratu z toho výletu, z naší „jízdy svobody“, ještě několikrát vyspali, ale jinak se mezi námi v podstatě nic nedělo. Vídali jsme se tak řídce, že se takřka nedal

postihnout okamžik, kdy jsme se vídat přestali. Možná jsem se trochu nakazil Donellyho lhostejností vůči tomu, jak se věci vyvíjejí. A začínal jsem chovat podezření, že to není to jediné, čím jsem se nakazil. Necítil jsem se úplně ve své kůži: při močení mě obtěžovalo nepatrné, opravdu velmi nepatrné pálení.

Večer před mým odjezdem jsme se s Donellym zhluli a šli si sednout k Mississippi (což prý po setmění není radno dělat). Měsíc byl téměř v úplňku. Nebyl to úplný úplněk, ale neměl k tomu daleko. Pověděl jsem Donellymu o tom nákladním vlaku, na který jsem chtěl naskočit.

„Měls to udělat, kamaráde,“ řekl mi.

„Já vím. Místo toho jsem o tom napsal.“

„Ten večer, kdy jsem se pokusil zabít, jsem se k tomu málem ani nedostal. Bylo mi to vlastně fuk. Ale pak si říkám: do háje, sedět v autě a chlastat můžeš přece kdykoli. Tak se koukej zvednout a dát se do toho.“

„Tomu říkám vůle!“

Kolem proplouvaly tankery, plné rozvážného odhodlání, na cestě přes vodu vstříc jeřábům Alžíru. Nebyla mlha, ale ve vzpomínkách na ty chvíle slyším houkání mlhových sirén. Neúplný úplněk každou chvíli zakryly mraky, které si razily cestu k moři. Řeka nepůsobila jako mocný hnědý bůh; byla to prostě obrovská řeka, tak stará a zbytnělá, že dávno ztratila veškerý zájem o to, jestli se do toho Mexického zálivu nakonec dostane nebo ne. Kupředu už ji poháněla jen neúprosná tíže zvyku.

Nazítří ráno mě Donelly odvezl na letiště a já odletěl do San Franciska a odtud odjel autobusem do Santa Cruz. Pálení, které jsem cítil, kdykoli jsem potřeboval na malou, zesílilo natolik, že se dál nedalo ignorovat. Došel jsem si na kliniku, kde mi dali antibiotika proti chlamydiím.

S Donellym jsem čas od času mluvil po telefonu, ale z našich plánů na společnou knihu nic nevzešlo: román, který jsem v té době psal, mi zabral víc času, než jsem předpokládal – vlastně jsem ho nikdy nedokončil. Postupně jsme ztratili kontakt.

Nedávno jsem se od své známé dozvěděl, že James i Ian jsou po smrti. Když jsem naposledy mluvil s Donellym, žil v Las Vegas. Před několika lety jsem se mu pokoušel dovolat, ale číslo bylo zrušené. Neměl jsem na něj žádnou záložní adresu – bylo to ještě v dobách před e-mailem – a netuším, kde je mu konec. Od pobytu v New Orleansu jsem se sám mnohokrát přestěhoval a nemám ponětí, jestli se mě Donelly někdy pokoušel sehnat. Čas od času jsem přemýšlel o tom, že bych ho mohl zkusit vystopovat, ale nevím, jak bych to provedl. Mohl by být v L. A., ale taky kdekoli jinde. A vůbec není vyloučené, že se dávno sprovodil ze světa.

MISS KAMBODŽA

Circle bývala ve škole tak hubená a vytáhlá, že jí ostatní děti přezdívali Miss Kambodža, a když jí bylo třiatřicet, tak se tam – do Kambodži – se mnou vypravila. V tomto světle byla naše cesta vlastně určitým návratem do vlasti, ale ačkoli nás všude, kam jsme přišli, čekalo vřelé uvítání, nikdo nepoznal, že Circle je ve skutečnosti bývalá Miss Kambodža. Pro Kambodžany byla jen další z mnoha vytáhlých turistek, k nimž se – na základě jejich nezměrného bohatství – chovali jako ke královnám.

Než se z Circle stala Circle, jmenovala se Sarah, ale během našich cest po jihovýchodní Asii začala jména jako Sarah nebo Jeff časem působit nesmírně nudně. Potkávali jsme lidi, kteří si říkali Vortex („Vír“), Raven („Havran“), Love Cat („Rozkošnice“) nebo – můj favorit – Cloudy Bongwater („Kálná voda z vodní dýmky“), a tak jsme dospěli k závěru, že bychom se taky měli nějak zajímavě přejmenovat. Nemůžete si ovšem začít říkat Circle („Kruh“), dokud se v nějakém smyslu kruhem nestanete, takže ačkoli se Sarah hned na začátku rozhodla, že chce být Circle (po holčičce z Goy, kterou jsme v návalu soucitu chvíli zamýšleli adoptovat), musela nějakou dobu počkat, než se naskytne vhodný okamžik tuto totožnost přijmout. Na druhou stranu jsme si uvědomovali, že přijetím jména se může vývoj dané osobnosti urychlit. Šlo o stejné dilema, před nímž stojí spisovatel hledající vhodné jméno pro svého hrdinu: nemá smysl pojmenovat ho Dave, pokud to Dave není, ale také platí, že pokud začnete postavě provizorně říkat X, pouze ji to zbrzdí v nabývání vlastností, které budou pasovat k jejímu budoucímu jménu, jímž může být třeba Brett, Sebastian nebo Stan. Než se Sarah mohla stát Circle, musela se její osobnost jaksí zakulatit, získat určitý cyklický přístup k životu a dost možná i onu huličskou potrhlost, která k ní v té

době příliš neseděla. Nebo jsme si to aspoň mysleli. A pak, na Ko Pha Nganu, pár dní před naším letem do Kambodži, se najednou večer někomu představila jako Circle; svoji osobnost kvůli tomu nijak neupravila, a ono to kupodivu přesto fungovalo. Byl jsem za to rád, protože jsem Saru sice v osvojení nového jména podporoval, ale zároveň jsem ji měl rád takovou, jaká byla, a ačkoli například z Love Cat, která nám dala bezvadný tip na letenky z Kambodži na Ko Samuj, jsem byl zpočátku unesený, její potrhlost mě velmi brzy začala unavovat. Když nám o těch laciných letenkách vykládala, měla na nose velké zelené sluneční brýle.

„Kam do Kambodži letíš?“ zeptala se jí Circle (která si v této chvíli ještě říkala Sarah).

„Ani přesně nevím,“ odpověděla Love Cat. „Myslím, že do Saigonu.“ Což byla brilantní odpověď, ale my jsme oba v hloubi duše věděli, že i když si Sarah začne říkat Circle, na tuhle úroveň geografické lhostejnosti se nikdy nedostane.

Let byl ve skutečnosti do Phnompenhu, města, o němž jsme nevěděli téměř nic – kromě toho, že to není Saigon. Ulice působily tísnivým dojmem jako ve městech na severu Afriky, kde se nedá dělat nic jiného než postupně stárnout, což tu ještě umocňovala skutečnost, že se hemžily mladými lidmi, kteří v životě téměř najisto nenajdou uplatnění pro žádné ze svých vloh s výjimkou těch pro přežití a smíření. V ulicích vládla jakási energií nabitá strnulost. Nebo to možná bylo jen tím vedrem. Neměli tu pouliční lampy a neosvětlené ulice byly – jak zpívá Bob Dylan o Římu – plné trosek. Mezi těmito troskami se proplétali cyklorikšové jako ryby, jako ptáci, jako ptáci v akváriu: jako ryby díky své nevzrušené neuspěchanosti, jako ptáci, protože hřadovali na vysokých sedlech svých vozítek. Ta pro ně nepředstavovala jen zdroj živobytí, ale vlastně celý život. Když právě nebloumali po městě a nepátrali po zákaznících nebo, v řidších případech, nějakého zákazníka někam nevezli, tak ve svých vozítkách spali. (Proto se koneckonců slovo „cyklorikša“ používá jak pro stroj, tak pro člověka. Vlastně splývají v jedno.) V ideálním světě bychom si cyk-

lorikšu – stroj – koupili, nechali si ji poslat do San Franciska a vzali ji s sebou na Hořícího muže, kde bychom lidem nabízeli svezení na libovolné místo v Black Rock City. Živit se jako cyklorikša je údajně neuvěřitelná dřina, ale jelikož jsme je zřídka viděli se zákazníkem, a i když nějakého ulovili, rozhodně se nikam nehnali, zdálo se, že si tím městem plným trosek šlapou velmi ležérně. Dostalo se nám varování, že cyklorikšové mívají sklon jet pořád rovně dopředu, takže pokud netoužíme skončit v Thajsku nebo ve Vietnamu, musíme jim velmi podrobně vysvětlit, kam se chceme dostat. Ať jste udali jakýkoli cíl, bylo to podle nich vždycky „hodně daleko“, jinak zřejmě neměli téměř žádné povědomí o uspořádání města ani nijak valný orientační smysl (ačkoli čím lépe jsme Kambodžu poznávali, tím víc nám připadalo, že tohle je vlastnost společná všem zdejším obyvatelům, nejen cyklorikšům). Několikrát jsme skončili tam, odkud jsme vyjeli, aniž bychom se dostali, kam jsme chtěli, a v tom příšerném vedru nám připadalo, že jsme během půlhodiny snad obkroužili celou zeměkouli.

Tyto marné cesty cyklorikšou často začínaly a končily u Klubu zahraničních dopisovatelů. Brzy se ukázalo, že jestli se tento podnik něčím vyznačuje, pak tím, že v něm nikdy nenarazíte na žádného zahraničního dopisovatele. Šance, že tu zahlédnete Ryszarda Kapuścińskiego, Jamese Fentona nebo Johna Pilgera, byla stejně malá, jako že v Planet Hollywood narazíte na Bruce Willise. Šlo o tematickou restauraci, kde si obchodníci, projektanti a turisté mohli připadat jako drsně chlastající novináři, aniž by zároveň museli napsat jediné písmenko. Což nám nijak nevadilo. Vál sem svěží větrík od řeky a rádi jsme tu sedávali, vzpomínávali se z ubíjejícího vedra a pochutnávali si na vynikajících pizzách z pravé pece. Když jsme právě neodpočívali v Klubu zahraničních dopisovatelů, procházeli jsme se v ubíjejícím vedru, které bylo tak otupující, že jsem jednou dokonce zastavil u holiče a nechal se ostříhat, přestože jsem to vůbec nepotřeboval. Někteří muži jsou na holiče – nebo kadeřníka – hákliví a chodí pořád k témuž, ale já

se rád nechávám stříhat od laciných holičů tam, kde zrovna jsem. Je to dobré, poctivé zaměstnání, a pokud nezbloudíte do říše předražených salonů a peroxidových stylistů, drží si všude na světě prakticky stejnou úroveň. Tenhle holič měl jen jednu nohu a neuměl ani slovo anglicky, ale jeho schopnost stříhat vlasy – což v mém případě provedl zručně a se znatelnou pýchou – těmito nedostatky nijak neutrpěla. Zatímco mi šmikal kolem hlavy, shromáždil se kolem nás menší dav dobře se bavících diváků. Když mě ostríhal, ještě mi nádvkem namasíroval hlavu, krk a ramena a všichni zúčastnění – včetně Circle a ostatních přihlížejících – se rozešli v naprosté spokojenosti.

Poté jsme pokračovali v procházce ulicemi a v prohlídce pamětihodností, i když v Phnompenhu nestálo za vidění téměř nic. Královská pagoda, Stříbrná pagoda, Wat Phnom... jak podotkla Circle, „nic, o čem by člověk psal domů“. Taxikáři nás pobízeli, ať jedeme na Vražedná pole, ale byl příliš velký hic a my byli příliš utahaní – v tom hicu jsme byli utahaní prakticky neustále – a nijak zvlášť jsme netoužili vidět hromady lidských lebek, takže jsme se při každé vhodné příležitosti uchýlovali do důvěrné známé svěží atmosféry Klubu zahraničních dopisovatelů.

Jednou večer jsme se tam dali do řeči s upoceným Texasanem, který prohlašoval: „Když si chce člověk v týhle díře vyrazit na výlet, tak prakticky nemá jinou možnost než jet lodí.“

„Můžete přece letět,“ namítla Circle. Texasan na ni pohlédl, jako by neměla všech pět pohromadě, ale když bylo cestování po silnici – respektive po tom, co tu za silnice vydávali – tak otřesné, vzali jsme si jeho radu k srdci a koupili si do Siemreapu lístky na motorový rychločlun. Čluny vyplouvaly dva a v době, kdy jsme dorazili na molo – s půlhodinovým předstihem, v půl sedmé ráno –, byly už oba plné, nicméně v jihovýchodní Asii samozřejmě není žádný dopravní prostředek nikdy zcela plný, takže jsme se vmáčkli na střechu k ostatním Západanům, zatímco Kamboďané zůstali dole ve stínu. Červenohnědé břehy řeky Tonlesap působily jako útesy, což naznačovalo, jak nízko v této pozdní fázi

období sucha – každým dnem měly přijít deště – je vodní hladina. Vyrazili jsme přesně ve stanovený čas... a během několika minut jsme měli poruchu. Po krátkém zdržení jsme se znovu rozjeli, ale tahle brzká technická závada, jak prohlásila Circle, „nevěstila nic dobrého“.

Začínalo se dělat slušné vedro, ale ujížděli jsme docela rychle a vítr, který se tím tvořil, nás příjemně chladil. Oba čluny cestovaly společně, střídaly se ve vedení, jeden poskakoval v brázdě druhého. Vedle nás seděl Kanadán s hemingwayovským plnovousem, který nám vysvětlil, že řeka teče půl roku jedním směrem a potom půl roku opačně. Řeky se často klikatí – je to v jejich povaze –, ale tohle bylo poprvé, co jsem slyšel, že by některá měnila směr.

„Tohle je zvláště konzistentní země,“ podotkla Circle. „Dokonce ani řeky tu nemají orientační smysl.“

Nějakou dobu jsme se dívali na břehy téhle široké řeky, přestože na nich nebylo mnoho k vidění – pár chatrčí, ženské peroucí prádlo, mávajících a dovádějících děti, nějaké ty odpadky –, a pak jsem přestal všemu věnovat pozornost, dokud jsem si nevšiml, že kolem už není nic, čemu by se pozornost věnovat dala: břehy totiž mezitím zmizely a obklopovala nás jen rovná plocha vodní hladiny. Z řeky Tonlesap se stalo jezero Tonlesap.

Člun si této pozvolné, nicméně významné proměny nijak nevšímal a uháněl po jednotvárném jezeře. Přestože se dalo jen těžko odhadovat, jak rychle vlastně jedeme, zdálo se, že už jsme urazili slušný kus cesty. Zastínil jsem si hlavu sarongem a neplánovaně jsem usnul. Probudilo mě až trhnutí, když člun zničehonic zpomalil. Lodní šrouby vířily chocholy hustého černého bahna. Zastavili jsme. Rozhostilo se nečekané ticho, ale ještě nečekanější bylo, jak teď, když jsme stáli, náhle vzrostla teplota. Kapitán skočil přes palubu, a já zůstal překvapeně zírat, jak se brodí vodou, která mu sahala jen po holeně. Naše sesterská loď také zastavila, kus před námi – nedalo se říct, jestli ze solidarity, nebo proto, že rovněž uvízla na mělčině. Slunce do nás pralo plnou silnou. Vládlo

dokonalé ticho. Ani větříček. Kapitán poodešel poměrně daleko od člunu, nejspíš ve snaze najít kanál hlubší vody. Posádce se podařilo vyprostit lodní šrouby z bahna; motory podle všeho poškozené nebyly. Připluly k nám dvě rybářské lodky a pokusily se nás odtáhnout, ale málem se přitom překotily. Nějací Němci z našeho člunu vlezli do vody, aby ho odtlačili, ale byli jen čtyři a v tak nízkém počtu to znamenalo příliš mnoho práce. Pochopitelně pobízeli další cestující, ať se k nim přidají, ale já měl obavy ze schistosomózy – která by se v Kambodži mohla vyskytovat – a nechtěl jsem do stříbrohnědé vody strčit ani palec. Circle, bývalá Miss Kambodža, přirozeně pomoc také nenabídla. Raději strádala pod spalujícím sluncem a bez sebemenšího příspěví k zachranným pracím si potírala dlouhé nohy a tenké paže opalovacím krémem s vysokým faktorem. Vlasy jí spadaly přes ramena a krásně černě se leskly, jako by právě vylezla ze sprchy.

Kolem plula další loď a my se pokusili spráhnout síly našich lodních šroubů s těmi jejich, ale stejně jsme se nehnuli z místa. Situace začínala být zoufalá, zvláště když náš sesterský člun zmizel a zanechal nás, jak poznamenala Circle, „stejně nehybné jako namalovanou loďku na namalovaném oceánu“.

„Jen voda, voda kolem kol,“ zadeklamoval jsem.

„A k pití ani lok,“ doplnila Circle.

„Jen voda, voda kolem kol...“

„Schne na troud lodní bok.“

Jinde na lodi se hovor turistů začal stáčet k neschopnosti kapitána. Vzhledem k tomu, že tuto trasu absolvoval denně, bylo k neuvěření, že se dopustil tak hloupé chyby – a ještě hloupější bylo, že když jsme uvízli na dně, snažil se prorazit si cestu bahnem, což vedlo jedině k tomu, že loď zapadla ještě hlouběji. Kus nalevo od nás čouhaly nad hladinu jezera tenké tyčky označující trasu, od níž jsme se odchýlili. Proč to kapitán udělal? Proč se odklonil od správné cesty? Tyto nezodpovězené otázky nás mučily, zatímco jsme se pekli na rozpálené střeše. Zaplavovaly nás myšlenky na vzpouru, ale zároveň i nemohoucnost. Náš kanad-